

wijzing in den weg der vrome brave vaadren. Er is van de synagoge veel goeds te zeggen. Jezus ging er heen en Paulus later. In het geheel van het Joodsche leven in dien tijd heeft de synagoge zichzelf onmisbaar gemaakt, in en buiten Palestina. Maar ze staat of valt met den tempel. Zonder het offer, zonder de heiliging van het volk daar, waar God woont en de zonden verzoend worden, is er voor de synagoge geen „vrijmoedigheid“. Het bidden van het volk is te vergeefs, wanneer niet de hogepriester zijn ambt volbrengt en het leeren der synagoge is letterknechterij, tenzij God in Zijn tempel het verbond met Zijn volk bewaart.

Al verder afwijkend van den tempel, redt zich de synagoge tenslotte zonder het heilgdom. Dat is het Jodendom, dat het zonder den tempel wel stellen kan en bloeit in de „leerhuizen“. Dan is het duidelijk, dat de synagoge een aanval heeft gedaan op de openbaringsgedachte van den tempel. Het is tragisch, dat in haar het volk geen ontroering meer kent blijkbaar bij het leeren van schriftgeleerden en farizeërs. Weinig macht lag daarin. Van verre was niet een vermoeden van de heiligheid des Heeren en van de echte heiliging des levens. Zoodra Christus er leert, worden ze verslagen; „want Hij leerde hen, als machthebbende, en niet als de schriftgeleerden“.

Komt Hij, de Christus, nu in de synagoge, dan is dat wel een groot moment. De synagoge-fundamenten beven als de hoeksteen van den tempel binnen de muren van het leerhuis verschijnt. Dat leerhuis zou den tempel vervangen. Het zou het doen zonder den priester, alleen met den leeraar. Het zou het doen zonder Aäron, die in den psalm (105:16) de Heilige Gods genaamd wordt, en zonder zijn nageslacht. Het is geen wonder, dat de satan, de ontwijder, vader der profanatie, zich roeren gaat in den mensch, die een onreinen geest heeft, en plotseling Hem kent, die nu Zijn rijk daar gaat verstoren.

Ge kunt zeggen, dat Christus de openbaringsgedachte van den tempel heeft vervuld in Zijn hogepriesterlijken dienst. Ge kunt ook zeggen, dat Hij de synagoge heeft gered in de kerk, die de goede belijdenis van den eenigen Hogepriester vasthoudt. (Hebr. 4:14. In Jac. 2:2 heeft het Grieksch „synagoge“, waar de statenvertaling „vergadering“ plaatste). Want als de Heilige Gods is Hij tot de synagoge gegaan, en heeft daar weggevaagd het zelfbehagen en de zelfverzekerdheid der farizeërs, zoodat de menschen zich versloegen en beseften bij den gloed van Zijn heiligheid: „Wie zal bestaan?“

Wat kerk wil heeten en het eenig offer van Christus, en Zijn principiële levensheiliging daardoor, loslaat, is anders niet dan een synagoge, min of meer gemoderniseerd. De onreine geesten hebben er een beste kans.

W.

R. S.

KERKELUK LEVEN

Het zendingsambt.

Zooals men weet, heeft Ds K. van Dijk van Wonosobo zich o.m. bekend gemaakt door een eigen opvatting inzake het ambt van den missionairen dienaar des Woords. Ds van Dijk meent, dat deze benaming eigenlijk onjuist is. Hij wil liever terugkeeren tot den naam: zending. Alles wat Ds van Dijk schrijft kenmerkt zich door diepen ernst en hartelijke liefde voor de zaak van kerk en evangelie. Wij vestigen daarom de aandacht op het feit, dat Ds van Dijk deze week, 19 September, in de consistorie van de Noorderkerk te Leeuwarden, voor de Vereeniging van Gereformeerde Predikanten in Friesland, een referaat hield over het zendingsambt. De stellingen van dit referaat nemen wij op onder „Kerknieuws“.

K. S.

Artikel 36.

Op dezelfde conferentie hoopt Ds Hoek van Gaast te spreken over: „Tweeërlei grenskwestie bij art. 36 van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis“. Waar dit artikel al meer de aandacht vraagt, nemen wij ook deze stellingen op onder „Kerknieuws“.

K. S.

Gelooven „in“ en gelooven „aan“.

Het is in den laatsten tijd meer en meer gewoonte geworden, een fundamenteel, allesbeheerschend verschil te pretendeeren tusschen gelooven „in“ God, of te gelooven „aan“ een ding, een ding-van-beneden, of ook van-boven als geschapen ding, kortom, „aan“ iets, dat niet-God is. Feitelijk acht men alleen in de verbinding met „in“ het woord „gelooven“ op zijn plaats. Dat andere (het gelooven „aan“ iets) noemt men feitelijk geen geloof, doch beschouwing, religieuze kennis of houding, of iets dergelijks; geen geloof: moet de mensch als geloovende niet geheel en al door zijn „object“-ge-

vormd worden? En kan dat wel ergens anders gebeuren dan daar, waar 't „object“ van zijn geloof tevens zijn groote Auteur is: de sprekende God?

Nu zou het inderdaad dwaas zijn, het onderscheid tusschen „gelooven in“ en „gelooven aan“ of „gelooven“ (zonder praepositie) weg te doezelen. Men geloof „in“ God, „in“ den Vader, „in“ den Zoon, „in“ den Heiligen Geest. Men „geloof“ echter of geloof „aan“ de kerk bijvoorbeeld.

Toch wordt in de gesproken twaalf artikelen dit onderscheid niet in rekening gebracht, als een voor de belijdenis-formuleering essentieel verschil.

Want ook hier weer maakt het weliswaar verschil, of men de handeling van het geloof (amen-zeggen tot den sprekenden God) doet, dan wel in monoloog of dialoog of publieke confessie de werkelijkheid dezer handeling uitspreekt, en alzoo van die geloofshandeling, eerst aan zichzelf, straks ook aan anderen, rekenschap geeft.

In de geloofs-acte zeg ik b.v. „ja“ of „amen“ tot God, wijl Hij spreekt, of aanbiedt; en ik kan dat dus niet zeggen tot het door zijn spreken tot stand gekomene, of in Zijn belofte aangeboden. Ik geloof „in“ Hem, ik „geloof aan“ het Zijne, het van Hem komende.

Maar als ik nu rekenschap geef van mijn geloof, dan zijn zoowel de Spreker als het gesprokene, zoowel de Belover als het beloofde, zoowel de Werker als zijn werk, benevens tenslotte het feit van zijn spreken, beloven, werken zelf, objecten van een „kennis“, die geen enkel „bewijs“ heeft aan te bieden. Ze treden nu alle naast elkaar als behoorende tot het ééne veld der dingen, die men „niet ziet“ (als datgene, wat ze in het sprekende, belovende, roepende Woord hebben geheeten).

Ik kan dus niet in mijn belijdenis-acte, in mijn credo-zeggen, het ééne abstraheren van het andere. In mijn diepsten levens-grond stond ik ontbloot, van binnen open-gelegd voor God, toen ik tot Hem „amen“ zei; ik kon dat niet doen tot het zijne, ik kon het slechts tot Hem, en daarna ook met betrekking tot het zijne, aangaande het zijne, over het zijne. Maar als ik nu uit deze strikt-persoonlijke levens-functie van mijn „hart“ (levens-centrum) terugkeer tot het spreken en belijden ervan in de kerk, of waar dan ook, dan verbind ik in de sociale en katalogiserende daad van het credo-zeggen „Hem“ en „het zijne“ tot één geloofs-object. Want het existentiële (en daarin essentiële) verschil tusschen het „ja“-zeggen tot den Spreker en het „ja“-zeggen aangaande het gesprokene houdt op, mijn taal te beheerschen, zoodra ik, me nu tot de mede-aangesprokenen (of ook de massa der tegen-sprekers) keerende, belijdenis doe van mijn „ja“-zeggen, zóó en zus. In dat credo-zeggen is Hij, die spreekt, ook tot „object“ geworden van mijn geloofs-belijdenis, van mijn verhaal van ja-gezegd-hebben en mijn belofte van ja-blijven-zeggen. Ik mag dan het verschil tusschen mijn „ja“-zeggen-tot-Hem en mijn „ja“-zeggen-aangaande-het-zijne misschien nog uitdrukken, door in het ééne geval te spreken van „gelooven in“, in het andere van „gelooven aan“ of „gelooven“, doch dat verschil is in de gezelschaps-daad van het belijden bijkomstig geworden; ze zijn beide tot verhaals-stof, tot belijdenis-stof geworden, Spreker en gesproken inhoud. Belover en beloofde inhoud, Werker en (voorloopig) werk-resultaat.

Dit tot „object“, tot „stof-van-verhaal“ (of belijdenis) tot „materie-van-een-openbare-rede“ geworden zijn van die beide, God en het zijne, is dan ook in de twaalf artikelen tot uitdrukking gekomen. De konkrete confessor (belijder), die van zijn geloof verhaalt, en b.v. verzekert, dat hij „geloof „aan“ de „kerk“, blijkt dit geloof niet te kunnen abstraheren van zijn geloof „in“ den Heiligen Geest. Van de kerk is hem een deel op aarde zichtbaar geworden, en in menselijke verbanden-van-beneden georganiseerd gebleken, reeds in eerste ontmoeting. Een deel-van-de-kerk heeft hij inderdaad in de straten van Thyatire, Sardes, Rome gezien; dat kerk-deel had een bepaald adres hier-beneden. Niettemin is zijn geloof, dat deze organisatie van-hier-beneden-inderdaad kerk is, en niet een of andere „religieuze vereeniging“, of een of ander van-den-mensch-uit geconstrueerd „heilsinstituut“, het geloof dus ook, dat zij een gemeenschap is, niet van „vromen“, van egoïstische of vermoeide „hemel-zoekers“, van op een „goeden dood“ bedachten, doch van heiligen, alleen maar mogelijk, wanneer hij den Heiligen Geest ziet als God, die alles „nam“ en „neemt“ uit den verhoogden Christus, den Kurios der kerk (kerk is, afgedacht van de etymologie: kuriakè). De oud-christelijke doopeling, die de twaalf formules, hem in het Apostolicum voorgelegd, in het moment van zijn geloofsbelijdenis nâsprak en tot de zijne maakte, kon letterlijk geen enkelen geloofs-inhoud uit het geheel van die XII artikelen „uitlichten“, dat niet rechtstreeks in verband zou staan met den goddelijken persoon, „in“ wien hij geloofde. Hij zag — om bij het zoeven gekozen voorbeeld te blijven — hij zag de kerk (als gemeenschap der heiligen), hij zag ook de vergeving der zonden, de opstanding des vleeschs,

etc., als evenzoo vele werkingen, daden, acten, geschenken van Vader, Zoon en Heiligen Geest. Dat wil dus zeggen: „het gelooven aan“ zou bij hem feitelijk ophouden in hetzelfde hypothetische moment, waarin het „gelooven in“ een einde nam. Hij kon het één niet meer scheiden van het ander, die doopeling-confessor. Hij kon zijn geloof „aan“ eenig werk van God slechts als geloof kwalificeeren, indien en voorzover hij het zag en erkende als de konkretiseering van zijn geloof „in“ den Werker van dat werk. Gesteld, dat die doopeling uit de een of andere heidense filosofen-school was overgekomen naar de kerk, dan zou hij het zóó hebben kunnen zeggen: alle oordeelen, waarin ik mijn „gelooven aan iets“ uitspreek, zijn, ingeleid als ze zijn met de formule van mijn geloof in Vader, Zoon en H. Geest, niet aan het begin, doch wel aan het eind van mijn „hooren“ en „verstaan“ der evangelische verkondiging analytische oordeelen, en geen synthetische.

Evenzóó nu staat het ook met de schepping, of met al de historische feiten-van-vernedering-en-verhooging van Jezus Christus. Het geloof, dat Hij geboren en gestorven en begraven is op bepaalde kalenderdagen en in kadastraal aanwijsbare plaatsen (in meetbaren tijd en ruimte dus) kiest, om zich uit te spreken geen andere inleidings-formule dan het geloof, dat hij vandaag zit aan de rechterhand van den Vader en dat Hij nu daar noch naar tijd, noch naar ruimte meetbare „energieën-van-gebeden“ doet, in een van alle tijdschematiek onafhankelijk ingrijpen óp, en mééleven met den tijd, en met de aarde als „voetbank van Gods voeten“. En het geloof, dat Hij wederkomen zal om te oordeelen levenden en dooden bedient zich vandaag van hetzelfde futurum (onvoltooid toekomstige tijd), als waarmede Jesaja voorspelde, dat het Kind geboren worden zou. De geloofs-overtuiging omtrent wat eenmaal hier op aarde tastbaar, zintuigelijk-waarneembaar geweest is, of nog is, of wezen zal, en dat dit niet een naar een anderen inhoud heenwijzende vorm, doch geloofsinhoud zelf is, — ze wordt dus met eenzelfde inleidings-formule aangeduid, en in eenzelfde belijdenis-terminologie aangekondigd, als waarin óók worden aangekondigd en beleden de acta et gesta van (maar dan niet meer: „in“) gister, heden, morgen, en over-morgens van Christus Jezus in den hemel. Eenzelfde formuleering dient dus voor het belijden zoowel van wat „diesseitig“, als van wat „jenseitig“ is; voor het belijden niet alleen van wat slechts door menschen-beneden, doch óók van wat en door menschen-boven en door engelen-bóven waar te nemen was of is. Hetgeen de oogen der apostelen hebben „gezien“, hún handen hebben „getast“ van het „Woord des levens“, wordt onder dezelfde formule aangekondigd, en als belijdenis-inhoud gekwalificeerd, als hetgeen zij nu aan ons, schoenmakers, leerlooiers, soldaten, hebben „verkondigd“ (1 Joh. 1:1) of „overgegeven“ (1 Cor. 11:23) van dit „Woord des levens“.

Het inderdaad bestaande verschil tusschen gelooven „in“ den Onzienlijken God, en gelooven „aan“ „iets“, dat van Hem in het veld der zichtbare dingen werd of wordt gewrocht, moge dus in den laatsten tijd de geesten fascineren, zoo sterk het wil, wij zullen toch moeten zorgen, dat het niet worde overgebracht in een andere „sfeer“, dan die, waarin het toch eigenlijk alleen maar werkelijk kan zijn. Die sfeer is niet de uitspraak, niet de belijdenis, maar alleen de acte van het geloof. Een kind neemt zijn vader anders aan en op, dan diens geschenken. Maar het spreekt van beide als „objecten“. Zoo is het ook met het geloof, komt het tot belijdenis.

K. S.

Nationaal-socialisme, heidendom, jodendom, dogmatisch christendom.

Nog altijd tracht men ons volk te doen gelooven, dat het met de vervolgingen in Duitschland nogal losloopt, dat achter de Jodenvervolging, waarvan dan de beteekenis verkleind wordt, hoofdzakelijk een andere dan een godsdienstige kwestie zit — alsof niet het boek van Rosenberg juist ook tegen het Oude Testament zoo scherp optreedt — en dat het schappelijk toegaat met de houding, ingenomen tegenover het „confessioneele“ christendom.

Misschien is het goed enkele nuchtere feiten te laten spreken. Een tourist verhaalde mij van een opschrift, in een drukbezochte vakantieplaats over den autoweg gespannen: „De weg naar Jeruzalem loopt niet hierlangs“. En onlangs, slechts een klein gedeelte van één dag in een duitse plaats, vlak over de grens gelegen, vertoevende, kon ik zelf — men ziet, dat ik alleen publieke zaken noem — voor het raam van een boekwinkel ettelijke foto's geëtaleerd zien, welke genomen waren van een kort te voren in die plaats gehouden massa-betoging. D.w.z. geen betoging van de massa des volks — dat stond in 't gelid toe te zien — doch van een massa van nat. soc. partij-leden. Niet minder dan 300 lastauto's waren de stad binnengekomen, alle bezet met bruinhemden, en voorzien van opschriften. Met eigen oogen heb ik van de foto's de opschriften gelezen. Ik noem er een paar: „Hände weg von deutschen Blut. Unsere Stärke erbgesunder Nachwuchs“. Op dezelfde foto: „Wer seinen Freund beim Juden sucht, der sei

verachtet
„Ist Dir
ziet dan e
Ariër het
wagen las
männer“,
van-de-na
len van D
den aldus
land ist D
men wee
staatszake
hier de s
schrift: „
flapd“. E
erhebt, se
„Die Jud
de wijsh
spreuk
opschritte
„Wir dult
Führers“
Teufel“ —
Konfes
lein liegt

Of: „Jude
fen Juda
den rein,
Tegelijk
Augustus-
grote lett
gegeven,
fang an
mus VO
Weet m
gevormd
„Juda“, en
„religieuze
hiermee g
Roomsche
Niet alle
werd op
den joods
roomsche
„evangelis
zeer besch
Pfaffen ni
genoodza
do); tot
anti-christ
moet stra
wordt dir
ficiële sta
en de toel
vallen ver
dan een w
ging, dat
Warnu
In deze
even bedo
nog een o
een bizon
hoorde ec
beroemd
bedrukte
zorg aan
draagt he

„G
H
Tussche
lange weg
tegenstell
weg Laat
Christelij
De beken
Krankzinn
ring te hoc
(zie rubrie
erop te ve
gaarne; de
jongste fei
thans wel
belangstels
Rectificat
In het a
ingeslopen
regel 54 v